

12. Плисюк В. Західноукраїнське кооперативне молочарство у міжвоєнний період // *Українська кооперація: історичні та соціально-економічні аспекти*. – Л., 1998. – Т. I. – С. 67–71.
13. Сич М. *Українська кооперація в Галичині під час II світової війни*. – Львів: НТШ у Львові, 2000. – 332 с.
14. Струк З. І. *Діяльність українських кооперативів у Західній Україні (1921–1939 рр.)*. – Л.: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – 152 с.
15. Струк З. *Організація української кооперації на західноукраїнських землях у міжвоєнний період (1921–1939 рр.)*. – Львів: Ін-т українознавства НАН України, 2000. – 137 с.
16. *Українська кооперація: історичні та соціально-економічні аспекти // Зб. статей / за заг. ред. д-ра іст. наук, проф. С. Гелея*. – Л.: Вид-во Львів. комерційної академії, 2001. – Т. II. – 224 с.
17. *Центральний державний історичний архів України у Львові. Ф. 302, Оп. 1, Спр. 91. Матеріали проектування заходів по здійсненню відбудови знищеного війною сільського господарства в Галичині (доповіді, статистичні зведення, листування та ін.)*.
18. Швагуляк М. *Суспільно-політична ситуація у Західній Україні на початку 30-х років ХХ ст. // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка*. – Том ССХХІІ. – Львів, 1991. – С. 111–145.
19. Шимонович І. *Галичина. Економічно-статистична розвідка*. – Харків, 1928. – 176 с.

Лукашикевич В.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ УЧАСНИКІВ ВІЙНИ ТА ДІТЕЙ ВІЙНИ

У статті йдеться про пільги, якими користуються особи, котрі належать до учасників війни та дітей війни.

На даному етапі суспільного розвитку особливої уваги потребує соціальна політика, що є комплексом соціально-економічних заходів держави, місцевих органів влади, підприємств, організацій, спрямованих на захист населення від зuboжіння, безробіття, підвищення цін, знецінювання трудових заощаджень.

Серед додаткових заходів соціального захисту переважне місце належить пільгам, передбаченим законодавством країни. За сферою суспільного життя пільги поділяють на трудові, податкові, транспортні, житлові, а також пільги у сфері охорони здоров'я, освіти тощо.

На думку Н. Болотіної: «пільга – це встановлений законодавством дозвіл на повне або часткове звільнення певних категорій осіб від виконання певних обов'язків, які встановлені для інших суб'єктів (категорії суб'єктів), або надання особі додаткових прав (додаткового змісту та обсягу права) у визначеній сфері, порівнюючи з правами (обсягом прав) інших осіб у такій сфері» [3, 478].

Таким чином, пільги – це нерівність у правах, із їхньою допомогою диференціюють категорії осіб, яким надають особливий статус (професійний або соціальний).

С. Синчук та В. Бурак вважають, що державна пільга, у традиційному розумінні цього поняття – це передбачене законодавством повне або часткове звільнення певних категорій громадян від виконання обов'язку або надання додаткових прав [8, 234].

Залежно від характеру підстави, з якої певним категоріям осіб надають пільги, їх поділяють на професійні й соціальні.

В Україні пільги встановлені для певних категорій працівників у зв'язку з їх професійним статусом (народні депутати, депутати місцевих рад, військовослужбовці, працівники міліції, судді, прокурори, слідчі прокуратури та ін.), та у зв'язку з особливим соціальним статусом окремих категорій населення (ветерани війни, ветерани праці, ветерани органів внутрішніх справ та військової служби, інваліди та ін.).

Соціальний статус особи – це встановлена законодавством сукупність прав та обов'язків особи у соціальній сфері. Пільги за соціальним статусом надають особі, яка зазнала особливих соціальних ризиків, наприклад каліцтва (інвалідності), була учасником бойових дій, піддана репресіям із політичних мотивів і реабілітована, зазнала техногенного або екологічного лиха тощо.

За офіційними даними, в Україні право на пільги мають близько 43% населення, з них за соціальним статусом – 31%, за професійною ознакою – 13,8% економічно активного населення. Тільки за законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» пільги мають близько 7,5 млн. громадян. Загальний обсяг пільг щорічно потребує понад 29 млрд. грн., що дорівнює річним видаткам усіх місцевих бюджетів України [3, 479].

Метою статті є описати соціальний захист учасників війни та соціальний захист дітей війни; перерахувати осіб, які мають статус учасника війни та відповідно статус дитини війни; перерахувати пільги, які надають учасникам війни і мають надавати дітям війни.

Дослідженням цих актуальних питань займаються М. Бойко, Н. Болотіна, В. Бурак, С. Синчук та ін.

Отже, учасниками війни визнають військовослужбовців, які у період війни проходили військову службу в Збройних Силах колишнього СРСР, трудівників тилу, а також інші особи, передбачені Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Учасниками війни вважають:

1) військовослужбовців, які проходили військову службу в Збройних Силах, військах і органах Міністерства внутрішніх справ, Комітету державної безпеки колишнього Союзу РСР чи в арміях його союзників у період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років та війни 1945 р. з імперіалістичною Японією або навчалися в цей період у військових училищах, школах і на курсах;

2) осіб, які в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років та війни 1945 р. з імперіалістичною Японією працювали в тилу на підприємствах, в установах, організаціях, колгоспах, радгоспах, індивідуальних сільських господарствах, на спорудженні оборонних рубежів, заготівлі палива, продуктів, переганяли худобу, навчались у цей період у ремісничих, залізничних училищах, школах і училищах фабрично-заводського навчання та інших закладах професійно-технічної освіти, на курсах професійної підготовки або під час навчання у школах, вищих і середніх спеціальних навчальних закладах працювали в народному господарстві та на відбудові об'єктів господарського і культурного призначення.

До учасників війни належать також особи, які в період Великої Вітчизняної війни працювали на територіях, що після 1944 р. ввійшли до колишнього Союзу РСР, а також громадяни, які за скеруванням державних органів колишнього Союзу РСР працювали в державах-союзниках СРСР.

Особам, які народилися до 31 грудня 1932 р. включно і з поважних причин не мають змоги подати документи, що підтверджують факт роботи в період війни, статус учасника війни може бути встановлено за поданням відповідних комісій у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Особам, які народилися після 31 грудня 1932 р., статус учасника війни може бути встановлено лише за наявності документів та інших доказів, що незаперечно підтверджують факт роботи в період війни.

Учасниками війни визнають осіб, нагороджених орденами і медалями колишнього Союзу РСР за самовіддану працю і бездоганну військову службу в тилу в роки Великої Вітчизняної війни та війни з імперіалістичною Японією;

3) членів груп самозахисту об'єктових і аварійних команд місцевої протиповітряної оборони, народного ополчення, які діяли в період Великої Вітчизняної війни;

4) осіб, які в період Великої Вітчизняної війни перебували в армії та флоті як сини, вихованці полків і юнги до досягнення ними повноліття;

5) осіб, які в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. відбували покарання в місцях позбавлення волі або перебували в засланні й реабілітовані відповідно до законодавства України та колишнього СРСР;

6) осіб, які в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. добровільно надавали матеріальну, фінансову чи іншу допомогу військовим частинам, госпіталям, партизанським загонам, підпільним групам, іншим формуванням та окремим військовослужбовцям у їх боротьбі проти німецько-фашистських загарбників за умови незаперечного підтвердження цих фактів;

7) осіб, які після 9 вересня 1944 р. були переселені на територію України з території інших країн;

8) осіб, які під час оборони міста Севастополя з 30 жовтня 1941 р. до 4 липня 1942 р. проживали на його території [2, 288–289].

Чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» поширюється на:

1) сім'ї військовослужбовців, партизанів, підпільників, учасників бойових дій на території інших держав, прирівняних до них осіб, які загинули (пропали безвісти) або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час захисту Батьківщини або виконання інших обов'язків військової служби (службових обов'язків), а також внаслідок захворювання, пов'язаного з перебуванням на фронті або одержаного в період проходження військової служби чи на території інших держав під час воєнних дій та конфліктів;

– сім'ї військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу, які були призвані на збори військовозобов'язаних Міністерства оборони, органів внутрішніх справ і державної безпеки колишнього Союзу РСР і загинули (померли) під час виконання завдань з охорони громадського порядку при надзвичайних ситуаціях, пов'язаних із антигромадськими проявами;

– сім'ї загиблих під час Великої Вітчизняної війни осіб із числа особового складу груп самозахисту об'єктових та аварійних команд місцевої протиповітряної оборони, а також сім'ї загиблих внаслідок бойових дій працівників госпіталів, лікарень та інших медичних закладів.

До членів сімей загиблих (тих, які пропали безвісти) військовослужбовців, партизанів та інших осіб належать:

- утриманці загиблого або того, хто пропав безвісти, яким у зв'язку з цим виплачують пенсію;
- батьки;
- один із подружжя, який не одружився вдруге, незалежно від того, виплачують йому пенсію чи ні;

- діти, які не мають (і не мали) своїх сімей;
- діти, які мають свої сім'ї, але стали інвалідами до досягнення повноліття;
- діти, обоє з батьків яких загинули або пропали безвісти;

2) дружин (чоловіків) померлих інвалідів Великої Вітчизняної війни, а також дружин (чоловіків) померлих учасників війни і бойових дій, партизанів та підпільників, визнаних за життя інвалідами від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге.

На дружин (чоловіків) померлих інвалідів війни, учасників бойових дій, партизанів, підпільників і учасників війни, нагороджених орденами та медалями колишнього Союзу РСР за самовіддану працю й бездоганну військову службу, визнаних за життя інвалідами, чинність цієї статті поширюється незалежно від часу смерті інваліда;

3) дружин (чоловіків) померлих партизанів, підпільників та військовослужбовців, які проходили службу у військових підрозділах, частинах, штабах і установах, що належали до діючої армії в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. та війни 1945 р. з імпералістичною Японією, і нагороджені за цей період орденами й медалями колишнього Союзу РСР (крім ювілейних), які не одружилися вдруге [4, 183].

Учасникам війни надають такі пільги:

1) безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;

2) безплатне першочергове зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);

3) безплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням – один раз на два роки, а також компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування;

4) 50-процентна знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю);

5) 50-процентна знижка плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) і скрапленним балонним газом для побутових потреб у межах середніх норм споживання.

Площа житла, на яку надають знижку, при розрахунках плати за опалення становить 21 кв. метр опалювальної площі на кожну особу, яка постійно проживає у житловому приміщенні (будинку) і має право на знижку плати, та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю.

Для сімей, що складаються лише з непрацевдатних осіб, надають 50-процентна знижка за користування газом для опалювання житла на подвійний розмір нормативної опалювальної площі (42 кв. метри на кожну особу, яка має право на знижку плати, та 21 кв. метр на сім'ю);

6) 50-процентна знижка вартості палива, в т. ч. рідкого, у межах норм, встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення;

7) безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення й автобусами приміських і міжміських маршрутів, у т. ч. внутрірайонних, внутрі- та міжобласних незалежно від відстані та місця проживання;

8) користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;

9) щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;

10) першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;

11) виплата допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацевдатністю в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;

12) використання чергової відпустки у зручний для них час; одержання додаткової відпустки без збереження заробітної плати терміном до двох тижнів на рік;

13) першочергове забезпечення житловою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт житлових будинків та квартир цих осіб і забезпечення їх паливом;

14) одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок із погашенням її протягом 10 років, починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва. Зазначені позики надають у порядку, який визначає Кабінет Міністрів України;

15) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів з будівництва та експлуатації колективних гаражів, до садівницьких товариств, на придбання матеріалів для

індивідуального будівництва і садових будинків, технічне обслуговування і забезпечення стоянками транспортних засобів;

16) безплатний проїзд раз на два роки (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом незалежно від наявності залізничного сполучення або проїзд раз на рік (туди і назад) згаданими видами транспорту з 50-процентною знижкою;

17) звільнення від сплати прибуткового податку з усіх одержуваних доходів, податку з власників транспортних засобів (не більше одного транспортного засобу), земельного податку;

18) позачергове користування всіма послугами зв'язку та позачергове встановлення телефонів (оплата у розмірі 20 процентів від тарифів вартості основних та 50 процентів – додаткових робіт). Абонементну плату за користування телефоном встановлюють у розмірі 50 процентів від затверджених тарифів.

Порядок користування послугами та оплати за встановлення квартирних телефонів визначає Кабінет Міністрів України;

19) першочергове обслуговування підприємствами, установами та організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту;

20) позачергове влаштування до закладів соціального захисту населення, а також обслуговування службами соціального захисту населення вдома. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закладами соціального захисту населення відшкодовують витрати, пов'язані з доглядом за учасником війни, в порядку і розмірах, що визначає Кабінет Міністрів України [4, 194–195].

Учасникам війни, нагородженим орденами і медалями колишнього Союзу РСР за самовіддану працю і бездоганну військову службу в тилу в роки Великої Вітчизняної війни, пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державну соціальну допомогу, що виплачують замість пенсії, підвищують на 75 процентів мінімальної пенсії за віком, іншим учасникам війни – на 50 процентів мінімальної пенсії за віком.

Щорічно до 5 травня учасникам війни, нагородженим орденами і медалями колишнього СРСР за самовіддану працю та бездоганну військову службу в тилу в роки Великої Вітчизняної війни, виплачують разову грошову допомогу в розмірі чотирьох мінімальних пенсій за віком, іншим учасникам війни – у розмірі трьох мінімальних пенсій за віком тощо.

Із метою надання соціальних гарантій і пільг особам, чиє дитинство співпало з роками Великої Вітчизняної війни, для забезпечення їх конституційного права на достатній життєвий рівень і соціальну захищеність Верховна Рада 18 листопада 2004 р. прийняла Закон України «Про соціальний захист дітей війни».

Дитиною війни вважають особу, яка є громадянином України та якій на час закінчення (2 вересня 1945 р.) Другої світової війни було менше 18 років [7, 43].

Державні соціальні гарантії дітям війни встановлюють із метою:

- визнання на державному рівні важкого життєвого шляху громадян України, чиє дитинство збіглося з роками Другої світової війни;
- надання дітям війни соціальної підтримки.

Органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи мають право за рахунок власних коштів і благодійних надходжень установлювати додаткові гарантії соціального захисту дітей війни.

Кабінет Міністрів України розробляє і вводить до загальнодержавних програм відповідні положення щодо соціального захисту дітей війни і здійснює контроль за їх виконанням. Положення про соціальний захист дітей війни мають бути відображені в програмах діяльності Кабінету Міністрів України, які схвалює Верховна Рада України. Суми разової грошової допомоги звільняють від обкладення податком із доходів фізичних осіб.

Дітям війни надають такі пільги:

- право на переважне залишення на роботі при скороченні чисельності або штату працівників;
- використання чергової відпустки в зручний для них час;
- одержання додаткової відпустки без збереження заробітної плати терміном до двох тижнів на рік;
- виплата допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю в розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи;
- першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва та городництва;
- безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, залізничним і водним транспортом приміського сполучення й автобусами приміських маршрутів у межах області (Автономної Республіки Крим) за місцем проживання;
- право на 25-відсоткову знижку при платі за користування комунальними послугами (газом, електроенергією тощо) у межах середніх норм споживання [5].

Дітям війни пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державну соціальну допомогу, що виплачують замість пенсії, підвищують на 30 відсотків мінімальної пенсії за віком.

Слід зазначити, що особам, які мають право на пільги відповідно до Законів України «Про соціальний захист дітей війни» та закону «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», пільги надають за їх вибором згідно з одним із зазначених законів [6, 3].

Отже, в Україні нарешті почали приділяти більше уваги особам, які потребують державної підтримки. Поступово ситуація з цього питання в країні поліпшується. Відповідні пільги вже з 2006 р. отримують і діти війни, дитинства в яких не було. Таким способом держава хоче віддячити цим особам за втрачене дитинство і їх внесок під час Великої Вітчизняної війни. Внутрішня політика має сприяти формуванню у нашому суспільстві нових морально-етичних цінностей, а також розвиткові соціально орієнтованої соціальної політики, скерованої на конкретну людину, її потреби й надії.

Література

1. *Украинские дети войны получили льготы. Победа после войны // Аргументы и факты. – 2006. – № 9 (март). – С. 8.*
2. *Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. – К.: Олан, 2004. – 312 с.*
3. *Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 615 с.*
4. *Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» / Збірник Законів про соціальний захист в Україні. – Х.: Ігвінь, 2005. – 352 с.*
5. *Закон України «Про соціальний захист дітей війни» від 2005, № 2195 – 4.*
6. *Дітям війни доведеться зачекати, не тільки у чергах // Нова Тернопільська газета. – 2006. – 1–7 лютого. – С. 3.*
7. *Пархоменко-Куцевіл О. Соціальний захист дітей війни // Соціальний захист. – 2005. – № 6. – С. 43.*
8. *Синчук С. М., Бурак В. Я. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. / За ред. С. М. Синчук. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 306 с.*

Ляшенко О., Булавська Г., Стаднійчук Т.

ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ УЧАСТІ УКРАЇНИ В СВІТОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Розглянуто вступ України до СОТ як один із пріоритетів зовнішньоекономічної політики України. Визначено основні позитивні результати та негативні наслідки участі України в СОТ для окремих галузей промисловості, сфери послуг та сільського господарства.

Членство в СОТ, як відомо, – це чинник стабільного і передбачуваного розвитку економіки України. Можна прогнозувати, що набуття